Kehittämispäällikkö
Katariina Silén
SOVINTO RY
Pulttitie 9-11
00880 HELSINKI
p. 044 709 7710
katariina.silen@sovinto.fi

Asiantuntijalausunto

13.10.2016

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto

HE 134/2016 vp / Asiantuntijapyyntö

Asiantuntijalausunto

Asia: HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017
Teema: nuorisotyö, nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö; resurssit ja toiminnan tuloksellisuus sekä lisäksi nuorisotakuuta koskevan kärkihankkeen eteneminen

Tiivistelmä

Sovinto ry:ssä olemme huolissamme nuorten syrjäytymisestä yhteiskunnassamme ja siitä, kuinka suurten linjojen taloudelliset päätökset eivät tue syrjäytymistä ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa. Sovinnolla on kymmeniä vuosia toimittu haastavissa syrjäytymiskierteissä olevien nuorten ja aikuisten tukemiseksi. Kohderyhmässämme painottuu erityisesti maahanmuuttaja-, päihde- ja rikostaustat. Sovinnossa on nimenomaan tälle haastavalle ja heterogeeniselle kohderyhmälle räätälöity vaikuttava ammattiin kouluttamisen toimintamalli työtä tekemällä. Koulutuspalvelujen lisäksi toteutamme tai olemme toteuttaneet monia erilaisia syrjäytymistä estäviä ja korjaavia toimintoja, hankkeita, etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa.

Sovinnon etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan tulokset puhuvat niiden vaikuttavuuden puolesta. Etsivän nuorisotyön tavoitetuista nuorista vuosittain yli puolet ohjautui jatkopoluilleen, useimmiten työpajoille, TE-palveluihin, toimeentuloon ja asumiseen liittyviin palveluihin tai työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin. Nuorten työpajatoiminnan asiakkaista vuositasolla reilusti yli puolet ohjautuu yksilöllisesti suunniteltuihin jatkopolkuihin, muun muassa toisen asteen opintoihin ja työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin.

Etsivän nuorisotyön sekä nuorten työpajatoiminnan valtakunnallisen ja todellisen vaikuttavuuden arviointi on vasta alkutekijöissään, sillä jo usean vuoden eteenpäin ohjausten laskeminen ei mittaa tilastoissa näkymätöntä muutosta nuoren elämässä. Kuten tulevaisuudensuunnitelmien, sosiaalisen vahvistumisen, minäkuvan tai elämänhallinnan vahvistumista. Nämä asiat vaikuttavat nuorten tulevaisuudessa usein pidemmällä aikavälillä ja yhteyttä etsivässä nuorisotyössä tai työpajatoiminnassa tehtyyn työhön on vaikeaa todentaa.

Valtakunnallisen työpajayhdistys ry:n kehittämä Sovari-mittari mittaa nuorten sosiaalista vahvistumista nuorten työpajoilla sekä etsivässä nuorisotyössä valtakunnallisella tasolla. Vasta saatujen ensimmäisten tulosten mukaan nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö on koko Suomessa todella vaikuttavaa, myös sosiaalisesti vahvistavana eteenpäin ohjausten rinnalla.

Monien tutkimusten mukaan etsivän nuorisotyön sekä työpajatoiminnan toteuttaminen laadukkaasti on vaikuttavaa ja yhteiskunnalle edullisempaa, kuin syrjäytymisen jatkuminen. Silti etsivän nuorisotyön toteuttaminen laadukkaasti on tehty haastavaksi kolmannen sektorin palveluntuottajalle. Katsomme, että etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan tämän hetken suurin haittatekijä palvelun laadun varmistamiseksi on rahoituksen lyhyt määräaikaisuus ja riittämättömyys.

Valtionavustuksen ollessa 30 000€/HTV, se ei kata palkkakustannuksiakaan kokonaan. Tämä aiheuttaa taloudellisen kannattamattomuuden vuoksi riskejä kolmannen sektorin palveluntuottajille. Suurimpana riskinä on lopulta toimintojen lakkauttaminen. Sovinto ry:ssä tämä riski toteutui ja vuonna 2015 jouduimme päättämään etsivän nuorisotyön toteuttamisen heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Olemme saman riskin vuoksi huolissamme muiden kolmannen sektorin toimijoiden puolesta. Etenkin Helsingin alueella järjestöjen toteuttama etsivä nuorisotyö on jo vuosia ollut suuressa roolissa.

Nuorisotakuun kärkihankkeen toimenpiteet ovat laaja-alaisuutensa vuoksi varmasti tehokkaita tavoitteiden saavuttamiseksi. Kärkihankkeen toteutumiseksi on kuitenkin tehtävä toteutumista tukevia taloudellisia ja poliittisia päätöksiä. Leikkaukset koulutuksesta ja sosiaali- ja terveyspalveluista ei tue syrjäytymisen ehkäisyä eikä nuorisotakuun kärkihankkeen onnistumista, päinvastoin. Mitä enemmän nuorille tarkoitetuista peruspalveluista leikataan, sitä enemmän etsivälle nuorisotyölle ja työpajatoiminnalle on tarvetta. Mitä pidempään nuorten palveluista leikataan, sitä pitkittyneempiä ja laaja-alaisempia heidän tuen tarpeensa ja lopulta yhteiskunnan hyödyksi päätymisen prosessit ovat. Etsivä nuorisotyö tai työpajatoiminta ei pitkällä tähtäimellä yksin ratkaise yhdenkään nuoren tilannetta, vaan yhteistyöllä ja nuoren palveluverkoston toimivuudella on suuri merkitys. Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan tarkoituksena on täydentää nuorten peruspalveluja, ei korvata niitä.

Olemme myös huolissamme siitä, ettei vuonna 2017 voimaan tuleva nuorisolaki suoraan velvoita kuntia tarjoamaan etsivää nuorisotyötä tai työpajatoimintaa. Tämä tarkoittaa valtionavustuksen määräaikaisuuden ja riittämättömyyden jatkumista, mikä vaikeuttaa toiminnan toteuttamista ja kehittämistä laadukkaasti. Lain velvoittamattomuus aiheuttaa myös kuntakohtaisia eroja palveluissa, joiden eriarvoisuudesta eniten kärsivät nuoret.

Sovinto ry esittää, että etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan valtionavustuksen lisäraha olisi vuodelle 2017 suurempi per henkilötyövuosi, joka varmistaisi palvelujen laadukkaan toteuttamisen ja kehittämisen nuorten syrjäytymisen estämiseksi. Sovinto ry esittää, että taloudelliset ja poliittiset päätökset tukisivat nuorisotakuun kärkihankkeen toteutumista paremmin.

Sisällys

1 Nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimien kehittäminen 4
2 Etsivä nuorisotyö 5
2.1 Etsivän nuorisotyön määrittelyä 5
2.2 Etsivän nuorisotyön vaikuttavuus 6
2.3 Etsivän nuorisotyön toteuttamisen haasteet ja kehittämisen kohteet 6
3 Nuorten työpajatoiminta 7
3.1 Nuorten työpajatoiminnan määrittelyä 7
3.2 Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuus ja kehittämisen kohteet 8
4 Nuorisotakuuta koskevan kärkihankkeen haasteet 8
5 Johtopäätökset 9
Lähteet 10

1 Nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimien kehittäminen

Nuoret ovat Suomen tulevaisuus ja sen vuoksi heidät on otettava huomioon poliittisessa päätöksenteossa omana ryhmänään. Nuorten syrjäytyminen on ollut viime vuosina suuri haaste Suomessa, kuten suuressa osassa Eurooppaa. Nuorisolaki velvoittaa kuntia nuorisotakuulla, jonka tarkoituksena on taata kaikille alle 29-vuotiaille nuorille, joko työpaja-, koulutus- tai työpaikka. Nuorisotoimi toteuttaa nuorisotakuuta seuraavin kaikkiin alle 29-vuotiaisiin kohdistuvin toimin: etsivä nuorisotyö, nuorten työpajatoiminta ja monialainen yhteistyö (Nuorisotakuu 2016.).

> Uusi nuorisolaki, joka korvaisi voimassa olevan nuorisolain vuodelta 2006, on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2017. Lain tarkoituksena on vahvistaa nuorten edellytyksiä osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa sekä edistää nuorten yhdenvertaisuutta. Uudistuksessa keskeistä on lain tarkoituspykälän sitominen vahvemmin ohjauksen välineeksi valtakunnallisessa nuorisotyössä ja – politiikassa, joka linjataan joka neljäs vuosi valtakunnallisessa nuorisotyön ja – politiikan ohjelmassa. Ikämääritelmää esitetään pidettäväksi nykyisellään alle 29-vuotiaita koskevana. (Uusi nuorisolaki 2016.)

Nuorten asema on otettu huomioon laajasti myös Suomen aluekehittämisstrategiassa. Nuorten tukeminen aktiiviseen kansalaisuuteen, heidän tukeminen siirtymisessä koulutukseen tai työhön, nuorten tarvitsemien palvelujen parantaminen, varhaisen tuen toteuttaminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ovat keskeisessä asemassa kaikilla nuorten elämään vaikuttavilla politiikan aloilla (Suomen aluekehittämisstrategia 2020: 108).

Mitä enemmän nuorille tarkoitetuista peruspalveluista, kuten koulutuksesta sekä sosiaali- ja terveyspalveluista leikataan, sitä enemmän etsivälle nuorisotyölle ja työpajatoiminnalle on tarvetta. Mitä pidempään nuorten palveluista leikataan, sitä pitkittyneempiä ja laaja-alaisempia heidän tuen tarpeensa ovat. Etsivä nuorisotyö tai työpajatoiminta itsessään ei kuitenkaan ratkaise yhdenkään nuoren tilannetta, vaan yhteistyö- ja palveluverkoston toimivuudella on suuri merkitys ja etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan tarkoituksena on vain täydentää nuorten peruspalveluja, ei korvata niitä.

Syrjäytymisen jatkuvuudella on yhteys suurempiin kustannuksiin. Pitkään syrjäytyneinä olleilla nuorilla kustannukset ovat suurempia kuin muilla. Syrjäytyneiden ongelmia ei ratkaista vain työnhakuun tai työllistymiseen keskittyvillä palveluilla. Nuoret kaipaavat työkykyä palauttavia palveluita, kuten kuntouttavia työpaikkoja. Nuoret toivovat myös ennen kaikkea, ei niinkään yhtä luukkua, vaan yhtä ja samaa ihmistä, joka olisi vastuussa nuoren palvelukokonaisuudesta. Varsinkin silloin, kun nuorella on moninainen tuen tarve. (Aaltonen – Berg – Ikäheimo 2015.)

Syrjäytyminen vaikuttaa yhteiskunnassa muuhunkin, kuin vain työllisyystilanteeseen ja jotta nuorten syrjäytymistilannetta pystytään oikeasti ehkäisemään ja korjaamaan, tulee ymmärtää sen laajemmat vaikutukset ja piirteet myös nuoren näkökulmasta oman elämänsä toimijana. Nuorten rikollinen toiminta on yhteydessä syrjäytymiseen. Kokemuksemme mukaan peruskoulun päättyminen on kriittinen kohta syrjäytymiskierteen alkamiselle. Usein jo peruskoulussa on kuitenkin nähty viiteitä syrjäytymisen riskitekijöistä. Vahvaa kokemustamme nuorten syrjäytymisen laajoista ilmiöistä tukee rikoksentorjuntaneuvoston (2013) esitys siitä, että esimerkiksi rikollisuus on yhteydessä syrjäytymiseen. Vaikutussuhde on molemminpuolinen: syrjäytyminen edistää rikollisuutta ja rikolliseksi leimautuminen on syrjäytymistä. Tulevaisuuden uhkana ovat "rikolliset luokat". Vaarana on, että maahan on syntymässä pysyvästi työelämän ja muiden lailliseen yhteiskuntaan yksilöä kiinnittävien järjestelmien ulkopuolinen laaja väestönosa. Rikoksentorjuntaneuvosto 2013.)

Sovinnolla on kymmeniä vuosia toimittu syrjäytymiskierteessä olevien nuorten ja aikuisten tukemiseksi. Kohderyhmässämme painottuu juuri rikos-, päihde- ja maahanmuuttajataustat. Sovinnossa on nimenomaan tälle haastavalle kohderyhmälle räätälöity ammattiin kouluttamisen toimintamalli työtä tekemällä ja saamme vuosittain hyviä tuloksia. Koulutuspalvelujen lisäksi toteutamme tai olemme toteuttaneet syrjäytymisen ehkäisyksi ja korjaamiseksi erilaisia hankkeita, etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa.

2 Etsivä nuorisotyö

2.1 Etsivän nuorisotyön määrittelyä

Etsivän nuorisotyön päätehtävänä on tukea 17 – 29 -vuotiaita nuoria, jotka ovat jääneet koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle. Nuoria autetaan kiinnittymään tarvitsemiinsa palveluihin ja pääsemään elämässään eteenpäin pienin askelin. Etsivä nuorisotyö ei kuitenkaan käytännössä ole pelkästään opiskeluun, työhön tai palveluihin ohjaamista. Kohderyhmän tuen tarpeet ovat laaja-alaisia ja usein hyvinkin pitkittyneitä.

Etsivän nuorisotyön asiakasprosessin ensimmäisen vaiheen tavoitteena on selvittää asiakkaan nykytilanne, niin vahvuudet kuin ongelmatkin sekä mahdollinen tukiverkosto. Yhä useammin etsivän nuorisotyön asiakkaiden ongelmien purkaminen alkaa ihan perusasioista. Vasta perusasioiden selvittämisen jälkeen voidaan edes ajatella otettavan puheeksi, mikä ala saattaisi kiinnostaa. Tämä asiakasprosessin ensimmäinen vaihe kestää usein kuukausia. Mitä vähemmän tuen tarvetta, sen nopeammin asiakasprosessit etenevät. Osa nuorista on etsivän nuorisotyön asiakkaina jopa vuosia ja etsivä nuorisotyöntekijä voi heidän elämässään olla ainoa turvallinen ja luotettava aikuiskontakti. Etsivän nuorisotyön tärkein työkalu on tasavertainen asiakkaan ja etsivän nuorisotyöntekijän välinen vuorovaikutussuhde, joka perustuu luottamukseen ja vapaaehtoisuuteen.

Etsivälle nuorisotyölle tulee asiakkaita nuorten omien yhteydenottojen, yhteistyöverkostojen yhteydenottojen kautta ja lisäksi nykyisen nuorisolain puitteissa viranomaistahojen lähettäminä. Etsivän nuorisotyön, oppilaitosten ja viranomaistahojen välisen yhteistyön kehittäminen varhaisen puuttumisen kehittämiseksi on erittäin tärkeää. Verkostoyhteistyössä etsivälle nuorisotyölle on turvattava sen toteuttamista määrittelevien arvojen, luottamuksellisuus ja vapaaehtoisuus, mukainen rooli muiden palveluiden sisällä. Nuoren äänen kuuluviin tuominen on etsivän nuorisotyön keskeinen rooli nuoren viranomais- ja palveluverkostossa. Näin ollen nuori usein kiinnittyy palveluihin paremmin etsivän nuorisotyön tukiessa. Viranomais- ja palveluviidakossa omien lähtökohtien, nykytilan ja tulevaisuudenkuvien esiin tuominen on usein raskasta aikuisillekin ihmisille.

Nuorisolain määritellessä etsivää nuorisotyötä niin, että se velvoittaa viranomaisia lähettämään nuorten yhteystietoja etsivään nuorisotyöhön nuorisolain puitteissa, nosti esille huolen siitä, että etsivän nuorisotyön asiakkuus ei ole enää nuorille vapaaehtoista. Samaten aiemmin ollut mahdollisuus säilyä etsivän nuorisotyön asiakkaana nimettömänä ei enää pätenyt kaikilta osin. Etsivän nuorisotyön yksi suurimmista vahvuuksista on se, että etsivä nuorisotyö ei ole viranomaistaho tai nuorten näkökulmasta lokeroi ja luokittele tai rajoita nuoria tilastoihin tai pakko-ohjaa palveluihin, vaan perustuu ennemmin voimaantumiseen ja ratkaisukeskeisyyteen.

Verrattuna perinteiseen virastossa tai työhuoneessa tehtävään viranomaistyöhön, etsivän nuorisotyön lähtökohtana on, että valtasuhde asiakkaan ja työntekijän välillä muuttuu,

kun työntekijä toimii nuoren omalla ”reviirillä” ja avun vastaanottaminen on vapaaehtoista. Etsivän työn ideologiassa korostuu rinnalla kulkemisen ajatus ja hierarkkisuutta kaihtava ihminen ihmiselle -periaate. Holistinen ihmiskäsitys ja ajatus siitä, että jokainen on oman elämänsä paras asiantuntija ja vastuunkantaja, kuuluvat työn kantaviin periaatteisiin. (Puuronen 2014.)

2.2 Etsivän nuorisotyön vaikuttavuus

Etsivän nuorisotyön valtakunnallisessa vaikuttavuuden arvioinnissa (Parent) painottuu palvelukontaktien ja ohjausten määrän laskenta. Tässä mielessä etsivän nuorisotyön tilastointi ei vastaa toiminnan todellista sisältöä ja tuloksellisuutta. Nuorisolain (693/2010/7b§) mukaan

> etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palveluiden ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivää nuorisotyötä tehdään ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvioon tuen tarpeesta. (Puuronen 2014.)

Sovinnon etsivässä nuorisotyössä tavoitettuja nuoria oli sen toteuttamisvuosina vuositasolla ollut noin sata. Yhteydenottoja vuositasolla oli yli 250. Tavoitetuista yli puolet nuorista ohjattiin vuoden aikana erilaisiin toimenpiteisiin. Eniten nuoria ohjautui muun muassa työpajoille, TE-toimistoon ilmoittautumaan työttömäksi, toimeentuloon ja asumiseen liittyviin palveluihin ja työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin. Yhteensä ohjauksia oli vuositasolla yli 100, eli osalle nuorista tehtiin vuoden aikana useampia ohjauksia. Etsivän nuorisotyön vaikuttavuuden arviointi oli kuitenkin puutteellista, sillä ohjausten laskeminen ei mittaa kaikkea positiivista muutosta nuoren elämässä. Esimerkiksi tulevaisuudensuunnitelmien selkiytyminen, sosiaalinen vahvistuminen, minäkuvan selkiytyminen ja elämänhallinnan vahvistuminen vaikuttavat nuorten tulevaisuuteen usein pidemmällä aikavälillä, jolloin yhteyttä etsivässä nuorisotyössä tehtyyn työhön on haastavaa todentaa. Sovinto ry kuitenkin pyrki mittaamaan ko. asioita tietyiltä osin jo asiakkuuden aikana asiakaspalautelomakkeen muodossa, joiden tulosten mukaan työ nuorten kanssa oli erityisen vaikuttavaa ja sosiaalisesti vahvistavaa.

Etsivän nuorisotyön vaikuttavuuden arviointi ei siis tavoittanut sitä työn tasoa, jolla etsivä nuorisotyö toteutuu nuoren kanssa yhdessä tehtävänä ihmissuhde- ja vuorovaikutustyönä, kuten Anne Puuronenkin (2014) tutkimuksessaan tuo esiin. Nuorisotakuun toteuttaminen ei ole etsivän nuorisotyön vastuulla. Etsivän nuorisotyön työmuoto perustuu huomattavasti laaja-alaisempaan tukemiseen perustuen yksilön lähtökohtiin. Nuorisotakuun myötä etsivän nuorisotyön, aidosti monialaisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat ovat jääneet ilman työpajapaikkoja, kun TE-toimistot ohjaavat asiakkaita matalan kynnyksen pajoihin entistä aktiivisemmin. (Puuronen 2014.)

2.3 Etsivän nuorisotyön toteuttamisen haasteet ja kehittämisen kohteet

Helsingissä on vahvat perinteet kolmannen sektorin toteuttamalla etsivällä nuorisotyöllä. Edelleen tänä vuonna etsivää nuorisotyötä tarjoaa Helsingissä Helsingin seudun erilaiset oppijat (2 työntekijää) ja Vamos (5 työntekijää)sekä ruotsinkielistä etsivää nuorisotyötä pääkaupunkiseudun nuorille tarjoaa SVEPS (2 työntekijää tarjoaa palveluja pääosin helsinkiläisille nuorille). Sovinto ry päätti etsivän nuorisotyön toteuttamisen vuonna 2014, siihen tarkoitetun valtionavustuksen ollessa palveluntarjoajalle kannattamaton. Etsivään nuorisotyöhön kohdennettu valtionavustus ollessaan 30 000€/työntekijä, ei kata edes työntekijän palkkakuluja kokonaisuudessaan.

Etsivä nuorisotyö on vakiinnuttanut paikkansa Helsingin nuorten palvelurakenteessa. Helsingissä asui n. 140 000 15–29-vuotiasta nuorta vuonna 2015 eli 14 prosenttia koko maan nuorista. Etsivä nuorisotyö on välttämätöntä Helsingissä, jotta nuoret löytävät tarvitsemansa palvelut. Opetuslautakunta on huolissaan etsivälle nuorisotyölle kohdennetusta valtionavustuksesta. Opetuslautakunta toteaa, että 14 prosenttia koko maan 15–29-vuotiaista nuorista asuu Helsingissä. Vuonna 2015 etsivän nuorisotyön 14 miljoonan euron valtionavustuksen kokonaismäärästä kohdentui Helsinkiin vain 3 prosenttia, 450 000 euroa. (Helsingin opetuslautakunta 2015.)

Etsivän nuorisotyön valtionavustus on haastava ollessaan määräaikainen vuodeksi kerrallaan. Vuosi on liian lyhyt jakso toiminnan laadukkaaseen ja pitkäjänteiseen toteuttamiseen ja kehittämiseen. Valtionavustuksen määräaikaisuus ja riittämättömyys aiheuttaa riskejä palveluntuottajille ja on yksi suurimmista syistä alan työntekijöiden vaihtuvuudelle, joka on haittatekijä palvelun laadulle.

3 Nuorten työpajatoiminta

3.1 Nuorten työpajatoiminnan määrittelyä

Nuorten työpajatoiminnan tavoitteena on tukea nuoren elämänhallintaa, sosiaalisia taitoja ja yhteisöllistä kasvua sekä tekemällä oppimista. Työpajalla nuorilla on mahdollisuus ohjattuun ja tuettuun työntekoon sekä yksilölliseen polun suunnitteluun kohti koulutusta, sen loppuun saattamista, työtä tai muita tarvitsemiaan palveluita. Nuorten sosiaalinen vahvistaminen, nuorten työpajatoiminnan koordinointi ja sisällöllinen kehittäminen kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriössä nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston nuorisotyön ja –politiikan vastuualueen toimialaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö on nuorisolain 14 § 2 mom. nojalla osoittanut nuorten työpajatoimintaan kohdennetut avustusmäärärahat aluehallintovirastojen myönnettäväksi. (Nuorten työpajat 2014.) Haluamme tuoda esiin, että julkisen sektorin lisäksi myös kolmas sektori toteuttaa nuorten työpajatoimintaa aluehallintoviraston avustuksella, kuten Sovinto ry:ssä on jo vuosia toteutettu.

Nuoret tulevat työpajalle pääsääntöisesti kavereiden suosittelujen perusteella, viranomaisten ohjaamana, työ- ja elinkeinopalvelut (TE-toimisto) ja sosiaalitoimi, mutta myös toisen asteen oppilaitokset, päihde- ja mielenterveyspalvelut ovat usein lähettävinä tahoina. Jos nuori tulee työpajaan ilman viranomaisohjausta, autetaan työpajalla nuorta löytämään elämäntilanteeseensa sopiva viranomaistaho, useimmiten TE-palvelut. Nuorten työpajat tekevät yhteistyötä tarvittaessa etsivän nuorisotyön kanssa.

Nuorten työpajatoiminnan keskiössä on nuori itse yksilönä. Pajajakson aikana on ensisijaista, että nuori löytää työpajatoiminnan aikana omat vahvuutensa. Minäkuvan vahvistuminen edellyttää, että nuori pystyy luottamaan työpajan ohjaajiin sekä kokee ilmapiirin turvalliseksi ja saa vahvistavaa palautetta sosiaalisten suhteiden kautta. Luottamuksen syntyminen edellyttää vuorovaikutussuhdetta nuoren ja työpajaohjaajien välillä. Luottamuksen saavuttaminen ei käy hetkessä eikä ole itsestään selvyys. Luottamuksen saavuttamiseen vaikuttaa nuoren aikaisempi kokemus sosiaalisista suhteista ja työpajayhteisön kyky arvostaa ja kunnioittaa nuoren yksilöllisyyttä sekä kohdata nuoria tasavertaisesti. (Kuure 2010.)

Nuorten työpajatoiminnassa korostuu myös sosiaaliset ulottuvuudet. Ryhmässä työskentely, säännölliset retket ja yhdessä liikkuminen vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta ja antaa mahdollisuuden positiivisiin kokemuksiin sosiaalisista suhteista. Usein nuoret

kuvaavat olevan tärkeää, että päivittäin on paikka, jonne mennä ja jonne kuulua turvallisesti omana itsenään. Työpaja toimii yhteisönä myös mallina yhteiskuntaan kuulumisesta, jossa nuori on osallisena ja aktiivisena toimijana.

3.2 Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuus ja kehittämisen kohteet

Sovinnon työpajoilla on vuositasolla n. 50 nuorta, joiden työpajajaksot kestävät pääosin 6kk. Suurin osa työpajajaksolla olleista ohjautuu yksilöllisesti suunniteltuihin jatkopolkuihin muun muassa toisen asteen opintoihin ja työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin.

Työpajatoiminnan todellisen vaikuttavuuden arvioinnissa on ollut paljon kehittämistä. Pajatoiminnan vaikuttavuuden tähän asti ainoa käytössä ollut valtakunnallinen arviointi (Party) mittaa pääosin asiakasmääriä ja jatkosijoittumisia. Työpajoille ohjautuu kuitenkin hyvin haastavassa tilanteessa olevia nuoria. Nuorten tarpeisiin kyetään vastaamaan, mutta erittäin haastavista lähtökohdista olevien kohdalla 6 kuukautta (nykyinen maksimikesto työkokeilussa) on usein liian lyhyt aika niin suureen muutokseen, että opiskelu tai työ olisi vaihtoehtoina realistisia. Moni nuorista jää työttömäksi, tarvittaessa jälkiohjaukseen Sovinnolle tai jatkopolkuihin muualle. Näissäkin tapauksessa nuoret ovat hyötyneet pajajaksosta muun muassa sosiaalisesti vahvistumalla, minäkuvan ja elämänhallinnan selkeytymisen kautta.

Sovinnon työpaja oli mukana Valtakunnallisen työpajayhdistys ry:n kehittämän Sovari-arviointityökalun pilottikokeilussa vuonna 2015. Vuoden 2016 alusta arviointityökalu tuli vakinaiseen käyttöön työpajoilla. Arviointityökalu täydentää nyt olemassa olevaa Party-arviointia mitatessaan laajasti nuorten sosiaalista vahvistumista. Sovari-kyselyjen ensimmäisten tulosten mukaan yli 90% koki, että Sovinnon työpajatoiminta on ollut heille sosiaalisesti vahvistavaa ja elämäntilannetta edistävää. Monilta osin Sovinnon työpajatoiminnan Sovari-arvioinnin tulokset ylittivät valtakunnalliset keskiarvot. Tästä voi päätellä, että Sovinnon työpajatoiminta on vaikuttavaa ja nuorten syrjäytymistä estävää.

Työpajajatoiminnan opinnollistamisprosessi on Sovinnolla käynnistetty kolme vuotta sitten. Työpajoille on luotu oma työkalu, jolla prosessia voidaan toteuttaa työkokeilijoiden kanssa. Työkaluilla voidaan avata ja tuoda näkyväksi nuoren aikaisempaa osaamista tietyltä alalta sekä dokumentoida pajajakson aikana kerrytettyä alan oppimista ja osaamista. Työpajajakson päätteeksi hankittu osaaminen kirjataan valtakunnalliseen osaamistodistukseen, jolla nuori voi esimerkiksi hyväksi lukea osan opinnoistaan, jos hakeutuu jatkopolkuna samana alan ammattiopintoihin. Tulevaisuuden tavoitteena on, että ammatillisen osaamisen näyttöjen tekeminen muodostuu kiinteäksi osaksi pajatoimintaa.

Työpajatoiminnan valtionavustus on vuoden määräaikaisena liian lyhyt jakso toiminnan laadukkaaseen ja pitkäjänteiseen toteuttamiseen ja kehittämiseen. Valtionavustuksen määräaikaisuus ja riittämättömyys ollessaan 30 000€/HTV aiheuttaa riskejä etenkin kolmannen sektorin palveluntuottajille ja on yksi suurimmista syistä alan työntekijöiden vaihtuvuudelle, joka on tämän hetken suurin haittatekijä palvelun laadun varmistamiseksi.

4 Nuorisotakuuta koskevan kärkihankkeen haasteet

Kokemuksemme mukaan nuorisotakuun positiivinen puoli on, että nuoria ohjataan herkemmin ja nopeammin TE-palveluista eteenpäin. Negatiivinen puoli on se, että nuorten

työpajat täyttyvät, eikä välttämättä niistä nuorista, jotka työpajatoimintaa ensisijaisesti tarvitsisivat. Näin ollen pajapaikkoja ei riitä kaikille ja ne nuoret, jotka todella tarvitsevat matalan kynnyksen paikkaa, jäävät ilman sellaista. Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajat ovat voimattomia, mikäli työpaikkoja ja opiskelupaikkoja ei riitä kaikille kykeneville. Lisäksi muita matalan kynnyksen paikkoja tarvitaan nuorille kipeästi enenemässä määrin. Laaja-alaisen tuen tarpeessa olevien nuorten lukumäärä kasvaa vuosi vuodelta. Etenkin ns. ”kaksoisdiagnoosi-nuoret”, joilla on sekä päihde- että mielenterveysongelmia, ei sopivia palveluita ole tarjolla.

Nuorisotakuun kärkihankkeen tavoitteena on tukea nuorten elämänhallintaa, opintopolkujen rakentumista ja työllistymistä. Lisäksi syventää yhteistyötä nuorten tukemisessa ja koota hyvät toimintatavat hyödynnettäväksi valtakunnallisesti. Tavoitteen toteutumiseksi on asetettu seuraavat toimenpiteet:

- Kehitetään nuorisotakuusta malli, jossa vastuu tukea tarvitsevasta nuoresta on yhdellä taholla ja vahvistetaan etsivää nuorisotyötä. Syvennetään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä nuorten tukemisessa. Hyödynnetään nuorisotakuun hyvät käytännöt ja hankkeet sekä otetaan käyttöön parhaat elementit laajentamalla ne valtakunnallisiksi.

- Kaikille peruskoulun päättäville taataan koulutuspaikka

- Vahvistetaan nuorten sosiaali- ja terveyspalveluita, nuorten mielenterveyspalveluita sekä taataan kuntoutuspaikat

- Vahvistetaan työnetsijätoimintaa ja kehitetään nuorten palkkatukea ja Sanssi -korttia työntekoon kannustavampaan suuntaan (Nuorisotakuun kärkihanke i.a.)

Mikäli syrjäytymistilannetta halutaan parantaa, on tarpeen tarjota muita palveluita kuin työllistymistä edistäviä palveluita tai työnhakuun ohjaamista. Ehkäisevän työn rinnalle kaivataan myös korjaavaa työtä, kuten kuntouttavia työpaikkoja. Samaan aikaan nuoret koulutetut työnhakijat kaipaavat työtä, josta saa kohtuullisen korvauksen ja joka mahdollistaa tulevaisuuden suunnittelun. (Aaltonen – Berg – Ikäheimo 2015.)

Nuorisotakuun kärkihankkeen edellä mainitut toimenpiteet ovat erittäin tarpeellisia ja katsomme niiden laaja-alaisuuden vuoksi olevan tehokkaasti syrjäytymistä ehkäiseviä. Niiden toteutumiseksi on kuitenkin tehtävä niitä mahdollistavia ja tukevia taloudellisia päätöksiä. Leikkaukset koulutuksesta ja sosiaali- ja terveyspalveluista ei tue syrjäytymisen ehkäisyä eikä nuorisotakuun kärkihankkeen onnistumista, päinvastoin.

5 Johtopäätökset

Sekä työpajatoiminnan että etsivän nuorisotyön tämänhetkinen valtionavustus 30 000€/HTV on toiminnan toteuttamiseen riittämätön. Avustuksen vuoden määräaikaisuus on liian lyhyt jakso toiminnan laadukkaaseen ja pitkäjänteiseen toteuttamiseen ja kehittämiseen. Valtionavustuksen määräaikaisuus ja riittämättömyys aiheuttaa riskejä palveluntuottajille ja on yksi suurimmista syistä alan työntekijöiden vaihtuvuudelle, mikä on haittatekijä palvelun laadulle niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin.

Sekä etsivän nuorisotyön että nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuuden arviointimenetelmiä tulee yhtenäistää ja tarvittaessa kehittää niin, että samat mittarit olisivat käytössä

mahdollisimman laajasti. Tähän Sovari-arviointityökalu tuntuu yhden vuoden käytön perusteella soveltuvalta.

Sovinto ry on huolissaan siitä, että vuonna 2017 voimaan tuleva nuorisolaki ei edelleenkään suoraan velvoita kuntia tarjoamaan etsivää nuorisotyötä tai työpajatoimintaa. Tästä syystä valtionavustuksen määräaikaisuus ja riittämättömyys jatkuu edelleen. Se vaikeuttaa toiminnan laadukasta toteuttamista ja kehittämistä ja tuo etenkin kolmannen sektorijn palveluntuottajille lisäriskejä. Lain velvoittamattomuus aiheuttaa myös kuntakohtaisia eroja palveluissa, joiden eriarvoisuudesta eniten kärsivät nuoret.

Lähteet

Aaltonen, Sanna – Berg, Päivi – Ikäheimo, Salla 2015. Nuoret luukulla - Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Tutkimuksesta tiiviisti 3, helmikuu 2015. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, Helsinki.

Helsingin opetuslautakunta 2015. Opetuslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän ehdotuksesta uudeksi nuorisolaiksi koskien etsivää nuorisotyötä sekä nuorten työpajatoimintaa. Helsinki. Saatavilla sähköisesti http://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2015-012276/olk-2015-12/ Viitattu 11.10.2016

Kuure, Tapio 2010. Nuorten työpajat. Tutkimusraportti – Pajaverkkohanke. http://blogs.helsinki.fi/pajaverkko/files/2010/12/Tutkimusraportti_pajat_lopullinen.pdf Viitattu 10.10.2016

Nuorisotakuu 2016. Nuorisotakuu. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla sähköisesti http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/Nuorisotakuu/?lang=fi Viitattu 10.10.2016.

Nuorisotakuun kärkihanke i.a. Kärkihanke 6: Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan. Osaaminen ja koulutus. Hallitusohjelman toteutus. Saatavilla sähköisesti http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/osaaminen/karkihanke6 Viitattu 11.10.2016

Nuorten työpajat 2014. Nuorten työpajatoiminnan avustaminen vuonna 2015. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyon_avustukset/tyopajat/liitteet/Hakuohje_nuorten_tyxpajat_2015.pdf Viitattu 10.10.2016

Puuronen, Anne 2014. Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 70. Saatavilla sähköisesti http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/etsivan_katse.pdf Viitattu 11.10.2016

Rikoksentorjuntaneuvosto 2013. Rikokset ja rikollisuus. Rikoksentorjuntaneuvosto. http://www.rikoksentorjunta.fi/fi/index/rikoksentorjunta/rikoksetjarikollisuus.html

Suomen aluekehittämisstrategia 2020. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavilla sähköisesti https://www.tem.fi/files/26330/ALUEKEHITTAMISSTRATEGIA_2020.pdf Luettu 6.2.2016

Uusi nuorisolaki 2016. Uusi nuorisolaki voimaan tammikuussa 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2016/06/HE_uusi_nuorisolaki.html?lang=fi Viitattu 10.10.2016